

Na jesen.

Žrjavi čez polje
na jug so se odpravljali,
od naših trat poslavljali
so tožno se kriče . . .

Že okrog stolpa lin
se lastavičke zbrale so
in daleč odbežale so
tja preko njiv, dolin . . .

Že zajec na polje
iz gozda se preselil je;
in ves se že pobelil je
kožuh podlasice.

Mraz v tiho se ravan
od severa prikradel bo,
in beli sneg zapadel bo
gorice, polje, plan . . .

Bogumil Gorenjko.

Ločitev.

Kak težko se mi je ločiti
od tebe, mirni, tihi gozd!
Saj bil po tvojih sem dvoranah
ti najzvestejši gost.

Krasota tvoja je zvenela,
utihnil z njo je spev glasan.
Po lopah tvojih zapuščenih
le gladni plaka vran.

Minljivost sama je med nami,
osoren je slovesa glas:
ko prineso nas k hladni jami,
naspo prsti na nas.

Mokriški.

Pastirček Orenček.

Povest. — Spisal Josip Vandot.

7.

kljub močnemu dežju se je splazil tisto noč Gregorjev hlapec Joz okoli županove hiše, ki je stala sredi vasi ob glavni cesti. Premočen je bil že do kože, a vendar se je še splazil na vrt in je splezal na široko in visoko hruško. Obsedel je na veji, pa je gledal pozorno skozi okno v razsvetljeno sobo. Notri je videl župana, tri tuje ljudi in Zakrajnikovega hlapca Melharja. Pravil je Melhar nekaj, in ostali štirje so ga pozorno poslušali. »Biriči so,« je zamrmral Joz in je stisnil pest. »Res so biriči. Kaj ni oni dolgi mož birič Kolbelj? Je, pa je ... Kaj neki delajo? In kaj dela uni potuhnjenec pri njih?«

Joz je ugibal, a ni mogel nič ugeniti. Mislil je, da so prišli biriči lovit fante, da jih vtaknejo v vojaško službo. A Joz je imel v sosedni vasi brata. In za brata se je bal; bal, da ga ne vlové biriči. Zato pa je tudi vohal okrog županove hiše, da bi izvedel nakane biričev. Že tri večere je vohunil okrog voglov, a brez uspeha.

Nocoj je pa videl Joz natanko biriče v županovi hiši. Govoril je Melhar, in biriči so ga poslušali. »Kaj dela Melhar pri njih?« je ugibal Joz. A tedaj je odšel Melhar. Hipoma je ugasnila luč. Joz je čepel še nekaj časa na hruški. Potem je pa splezal na tla in je krenil mimo hišnega vogla. A tedaj ga zgrabijo hipoma močne roke in ga podero na tla. Še preden se Joz zave, je bil že zvezan na rokah in na nogah. Dasi je bil Joz močan kot medved, vendar ni mogel raztrgati močnih vezi. Neznane roke so ga prijele, in dva neznana moža sta ga odnesla v vežo. Pri svitu svetilke je spoznal Joz mestne biriče, ki so se mu režali v obraz.

»A, ti vohuniš tu okrog hiše?« je dejal dolgi birič, ki se je imenoval Kolbelj. »Čakaj, čakaj, ptiček! Ti že pokažemo. V ječo te denemo, da se malo posušiš do jutri zjutraj, ker si ves moker.«

Pa so ga prijeli in ga nesli na konec veže, kjer so imeli zapore. Joz je molčal in je le tupatam zaškrtnil z zobmi. Prinesli so ga v ozko izbico in ga položili na tla. Prerezali so mu vezi. Zaprla so se vrata, in Joz je sam ostal v temi. »Da bi jih!« je zaškrtnil in pričel dirjati po izbi gorindol. Zatoхло je bilo v celici, in Joz se je komaj oddihoval. Neprestano je dirjal sempatja. Sam ni vedel, kako pozno je že. Pač se mu je dozdevalo, da mora biti že proti jutru. Vkljub temu pa, da je bil premočen do kože, mu je vendar postalo vroče. »Da bi mogel vsaj okno odpreti,« je zamrmral. Za hip se je zamislil in je zamrmral: »A kaj! Odpreti, ali ne odpreti — meni je to vse eno.« Stopil je na prste in je dregn timer naгло s pestjo v okence. Zazvenelo je glasno, in kosi debelega stekla so padli šklendrajóč na cesto.

Svež, čist zrak se je usul v zatoхло celico. Jozu so se dvigala prsa, in z veliko zlastjo je udihaval zrak vase. »Hvala Boгу, da sem se do-

misllil tega,« je dejal polglasno in je stopil tik okna. Dolgo je stal tam in je poslušal, kako šumi in žubori dež zunaj. Okrog njega se je razgrinjala črna, nepredorna tema, da ni videl niti svojega prsta pred očmi . . . Naenkrat pa je zaslišal šum v veži; zaškripala so vrata, in Joz je slišal natanko, kako je stopil nekdo na cesto. Gledal je pozorno v črno temo, in tedaj se mu je zazdelo, da se premikajo pod oknom tri črne postave. Začul je polglasno govorjenje in razločil je vsako besedo.

»Vražji dež!« je zagodrnjal nekdo zlovoljno. »Kakor miši bomo mokri. Le verjemita mi, da dež ne poneha ves dan.«

»Ne jezi se,« se je oglasil drugi. »Prav je, da dežuje. Boljšega vremena si ne moremo želeli. Ujeli bomo ptička kar igranje. Ej, kje se bo nas nadejal ob takem vremenu?«

»A kaj naj storimo s Kosmačevimi?« se je oglasil tretji, in Joz je spoznal po glasu biriča Kolbeljna. »Ali še vesta, kako nedolžno in nevedno se je delala Kosmačevka? Kaj storiti? Ej, ujamemo tega ptička, tega Jerneja, ki se tako lepo skriva v brlogu. Kaj? Ujamemo ga še danes in ga pripeljemo Kosmačevki pred nos: Hej, teta, ali ga vidite? Kaj?«

Birič Kolbelj se je posmejal in je stopil od okna. »Pojdimo,« je dejal potem resno. In Joz je začul spet nagle koreke, ki so se oddaljevali vedno bolj in so kmalu utihnili sredi noči. Spet je zavladala tišina, in čulo se je samo šumljanje in žuborenje dežja.

Joz je stal še vedno kraj okna. Po glavi so mu šumele biričeve besede, in ni si jih mogel raztolmačiti. Kaj naj pomenijo? O čem so govorili biriči? O Kosmačevki je govoril Kolbelj in o Jerneju. Lovit gredo nekoga, ki se skriva pod gorami, to je gotovo. A kdo je tisti nesrečni skrivač, ki ga zajamejo danes biriči? Po njihovih besedah bi sodil, da je to Kosmačev Jernej. Toda to je nemogoče. Jernej je pri vojakih, daleč, daleč od doma.

Joz je zmignil z glavo. Vsedel se je na prično in je premišljeval. Toda kar naenkrat je skočil na noge; kajti hipoma mu je postalo vse jasno. »Strela gromska!« je izpregovoril v strahu. »Jerneja gredo lovit. Pobečnil je od vojakov, pa se skriva v skalovju. Zaloté ga — kakor gotovo je danes srede jutro, zaloté ga . . .«

Strah je prevzel Joza. Domislil se je Kosmačevega Jerneja, ki sta si bila prijatelja. Rad je imel Jerneja, in hudo mu je bilo, ko se je poslovil od njega. Večkrat je mislil nanj in je ugibal, kako se mu kaj godi pri vojakih . . . Zdaj pa je izvedel od biričev, da se skriva v planinah. Nekdo ga je moral izdati. Ubogi Jernej, ki te zasačijo danes in te odvedejo zvezanega? — Toda, ali ga morajo ujeti? Joz vé za njihovo pot in Joz bi lahko obvestil Jerneja. Toda kako? Zaprt je v temni ječi, in izhoda nikjer . . . In Joz prične hoditi v svojem nemiru po sobi gorindol. Misel za mislijo se mu utrinja . . . Krči pesti in mrmra nerazločne besede. Naposled pa obstane pred durmi. Zgrabi kljuko in potrese vrata z vso močjo. A vrata se ne ganejo.

»Kaj naj storim?« zahrope Joz. »Ujamejo ga, še preden se zdani. In jaz vem za vse to, pa ga ne morem rešiti . . . Gorje mi, gorje!«

Kakor besen se zapodi Joz po ozki celi. Plane proti oknu in za-grabi za omrežje. Upre se ob zid, in mišice na rokah so mu napno krčevito, da misli, da se mu strgajo zdajpazdaj. A vendar ne odneha, ampak se upre še močneje. Joz je imel moč v svojih mišičastih rokah, moč, da bi se ne ustrašil medveda. A vendar je čutil, da ne more izdreti železnega omrežja. Curkom mu že teče znoj z obraza, in na dlanih ga žge, kot bi se mu bila zajedla rja v meso. A vendar ne odneha. Še bolj se uprè ob zid in potrese omrežje. In tedaj se usuje kup zida in prahu nanj. Kakor bi trenil, se zvrne Joz na tla. Toda ni zaječal, ampak vzklíknil radostno: v rokah je držal izdrto omrežje. Oddahne se in skoči naglo na noge. Vrže omrežje na tla in se splazi urno skozi odprtino. Zunaj na prostem ne pomišlja dolgo, ampak jo ubere po cesti skozi vas. Deževne kaplje se mu usipajo v obraz; toda on se ne zmeni za to. Beži naprej in naprej in se ustavi šele pred Kosmačevo hišo.

Težko sopeč stopi pod okno in potrka na steklo. Posluša — in tedaj zasliši razločno, kako je zašumelo nalahko v izbi. Naglo se odpre okno, in prikrit ženski glas ga vpraša razburjeno: »Ali si ti, Jernej?«

»Ni Jernej — jaz sem, Joz,« odgovori fant in se težko oddihne. »Veste, teta! Hitite! Jerneja so šli biriči lovit . . . Hitite, teta!«

»Sveta Mati božja!« zakliče žena prestrašena. Prime se za glavo. »Kaj govoriš, Joz? Kaj si rekel?«

»Ne mudite se, teta,« sope Joz. »Rešite Jerneja! Pred pol ure so ga šli lovit . . . V ječi sem slišal vse. Ravno pod oknom so govorili. Nekdo je izdal Jerneja, pa so ga šli lovit . . . Hitite, teta! Drugače bo prepozno . . .«

»Sveta Mati božja, usmili se!« zatarna ženica. Obupno se obrne v izbo, pa zakliče: »Miha, Andrej! Kje sta pa, oh, kje sta? — Jerneja bodo ulovili . . . Bog pomagaj! Uklenejo ga in ustrele.« — Žena je begala po vsej izbi in v kolenih so se ji šibile noge. S tresočimi rokami je grabila obleko in se je hotela napraviti. Toda v svojem strahu je obrnila vse narobe. »Jernej, beži, beži, Jernej! Biriči gredo . . . Beži, Jernej, beži!«

Hipoma se odpró stranska vrata, in na pragu se prikažeta oče in sin. »Kaj je? Kaj je?« izprašujeta v skrbah. »Jerneja so šli lovit,« odgovori mati vsa zmedena. In solze se ji ulijejo po obrazu. »O, hitita! Ne pustita, da ga ustrelé . . .«

A oče in sin še ne razumeta. Tedaj pa zakliče skozi okno Joz: »Ne mudita se! Pred pol ure so šli biriči v gore. Po vašega Jerneja so šli. Nekdo ga je izdal . . . Hitita, kolikor moreta!«

Oče in sin sedaj razumeta vse. Naglo se obrneta in izgineta v čumnato. Čez nekaj trenutkov pa se vrneti popolnoma napravljena. Niti besedice ne izpregovorita. Naglo zbežita vun v noč. Ozreta se pod okno, da vidita Joza. A ni ga bilo več. Potem pa odhitita molče skozi vas.

Kosmačevki se je medtem posrečilo, da je oblekla jopič. Na noge si je nateknila coklje. Naglo je odprla vrata, pa je pohitela iz hiše za možem in sinom . . .

Bleda svetloba je šinila na zagorski svet. Še vedno je deževalo; toda ne več tako gosto kakor ponoči. Tiste črnikaste, zamazane megle, ki so objemale gore do podnožja, so se dvignile. Prav razločno so se že videle bele skale in srebrni sneg gori med razdrtimi grebeni snežnikov. Tuintam se je še vzpenjala kaka meglica, bela in čista kot ovčica, in je brzela od skale do skale, da se dvigne do neba. Vstajalo je jutro, in vse je kazalo, da poneha dež. Kajti vel je mrzel veter od severa — stepla sta se bila ponoči jug in krivec, in krivec je zmagal.

Kosmač in njegov sin sta spela urno po potu kraj belega proda. Do kože sta bila premočena, in obleka je kar opletala okrog njiju. A nista se menila dosti za to, ampak sta spela naglo naprej. Zavila sta preko brvi čez hrumeči, vsled deževja narasli gorski potok. Dospela sta do širne senožeti in sta krenila po ozki stezi ob robu senožeti.

»Bog ve, če so biriči že daleč pred nama?« se je oglasil Andrej. Oče je pogledal na mokra tla, pa je odvrnil: »Sledovi so še popolnoma sveži. Veš, do gozda še greva. Potem kreneva na desno in jih prehitiva.«

Izpregovorila sta tako in sta umolknila spet. Naglo sta hitela ob senožeti naprej in sta se vedno bolj bližala gozdu in hlevu, ki je stal na parobu. Že sta mislila kreniti mimo hleva, vštric njega sta bila že — tedaj pa se vržejo hipoma trije možje na nju.

»Biriči!« vzklikne Kosmač in obstane osupel. Sam ni vedel, kaj se je zgodilo z njim. Hipoma je ležal na tleh, zvezan na nogah in rokah. »Beži, Andrej!« je še hropel. »Biriči so me povezali . . . Beži, Andrej!«

Kakor blazen se je pa branil Andrej. Nanj sta se vrgla dva biriča. A Andreju je bilo samo do tega, da ubeži. Uren in priročen, kakor je bil, je sunil bliskoma prvega biriča v prsa s tako močjo, da je omahnil in telebil na tla. A kakor klop se ga je oklenil drugi birič. Bil je Kolbelj. Zaman je otepal Andrej okrog sebe; Kolbelj ga ni izpustil. Pa se je pobral tudi padli birič s tal. Šinil je k Andreju in mu je izpodnesel noge. Fant se je zgrudil na tla in je potegnil za sabo tudi Kolbeljna. In ni preteklo deset sekund, ko je bil zvezan tudi Andrej. Zaman se je opiral, da strga vezi.

Doli na nasprotnem koncu senožeti je pa stala tedaj stara ženica in je gledala na ves ta prizor. Hotela je zavpiti; toda glas ji ni šel iz grla. Samo z rokami je krilila in je iskala sape. Razločno je videla, kako so povezali biriči njenega moža in sina. Tudi smeh je slišala in besede, ki jih je govoril Kolbelj: »Hej, kaj vaju imamo, ptička?« Se je krohotal birič. »Hotela sta do Jerneja, kaj? Da bi ga svarila? No, no — le svarita ga le, saj zasluži!«

Pograbili so biriči Kosmača in ga zavlekli v prazen hlev in ravno tako tudi Andreja. Sedli so potem pred vrata. Iz malh so potegnili čutare in so pričeli piti.

»Bog se ju usmili! Ujeli so ju,« je izpregovorila ženica doli na senožeti, drgetaje na vsem životu. »Ujeli so ju, in Jernej je izgubljen... Kaj naj storim? Moj Bog, kaj naj storim? — O, da bi vedela vsaj za Jernejovo skrivališče!«

In Kosmačevka je sklepala roke in jih je vila v obupu. Vse prihodnje boli je že videla pred sabo, in groza jo je tresla. Videla je, kako uklepajo biriči njenega moža in oba sina ter jih ženó daleč, daleč. Sama bo pa ostala doma z obupom, bolestjo v duši... »Jezus Nazarenski, usmili se me!« so ponavljale njene brezbarvne, drgetajoče ustnice. »Usmili se me in ne daj, da omagam...«

Glasno so se pogovarjali biriči gori pri hlevu. Tuintam se je začul vesel in zadovoljen smeh, ki je vznemiril Kosmačevko še bolj. Kaj naj stori? Ali naj hiti naprej iskat Jernejovo skrivališče? Oj, saj ga ne najde sredi skalne divjine, nikoli ga ne najde! Zaman bo ves njen trud, zaman ves napor. Jernej je izgubljen, in nikoli več ga ne bo videla... In ženica je zastrmela nemo na tla. Po obrazu, prepadle in udrtem, so se ji ulile solze. Kaj naj stori? Kaj naj ukrene? — Pa se je zgenila kar naenkrat. Ozrla se je gor nad gozd, za katerim se je dvigal gol, rogljat vrh, in oči so se ji zasvetile.

»Orenček!« se ji je izvilo iz trpečih prs. Naglo se je obrnila, pa je hitela preko trave proti gozdu. Čutila ni več, da je stara. Navdajalo jo je upanje, in to upanje ji je lilo v utrujene ude novih moči. Dospela je do ozke steze, ki se je vila med mokrim grmovjem strmo navkreber.

»Orenček!« je zaklicala še enkrat. Potem pa je spela težko sopeč navkreber. Z drevja in grmovja so padale nanjo težke kaplje. Curljalo ji je še od obleke, in skozinskozi premočena ruta se je držala tesno njene glave. A ženica se ni zmenila za to. Hitreje, vedno hitreje je stopala kvišku in je sople težko... (Dalje.)

Le spavaj!

Rumeno listje z drevja pada,
od vseh strani k nam mrz leti,
a trop otožni drobnih pevcev
v toplejše kraje pet hiti.

Z gore pastir poganja čedo,
glasno v jesenski poje dan.
A tudi on utihne kmalu,
ko ga objame topli stan.

In ž njim utihne vsa narava,
miru, pokoja željna je.
Le spavaj sladko, da spomladi
zbudiš vsa prenovljena se.

Mokriški.

Ob solnčnem zahodu.

S poljubom zadnjim se poslavlja
solnce od zemlje,
kroginkrog zvonov glasovi
ljubko se glase.

V duše trudne pokoj lega
težek je korak ...
Ko zvonenje razgubi se,
zemljo krije mrak.

Dol z neba pa v nežnih krilih
angeli hité,
da poslušajo molitve,
ki iz src kipé.

A ko sen objame blažen
trudne nas ljudi,
sel nebeški z mračne zemije
v raj nazaj hiti.

Tam pokloni prošnje Bogu
ves ljubeč in vdan —
aj, zato pa blagoslova
dobrim daje dan.

Gnjevoš.

Dnevi skrbi in molitve.

Nekedne nedelje je zahrumelo po vasi. Ljudje so se zbirali pred županovo hišo in strmeli odprtih ust na velik plakat, ki ga je pribil občinski sluga Zevnik na zid. Cela truma je stala tam: Nekateri so brali, drugi zopet z nemirnim srcem čakali razlage. V dobrih dvajsetih minutah je bila zbrana pred županovo hišo domala vsa vas. Možje so stali tesno drug ob drugem in se tiščali v ospredje. Za njimi so pošepetavale gospodinje in ženice in ugibale, kakó bo. Še celo vaška mladež ni kazala tiste razposajenosti in tiste živahnosti kot sicer. Starčki so pa hodili tiho mimo in razmišljali davne dni.

»Kaj je pisano?« je pretrgala neka ženska mučno tišino.

»Vojska bo!« se je oglasil Zevnik.

Zastrmelo je ljudstvo za hip, potem je pa šla od ust do ust beseda: »Vojska bo, vojska!«

»V štiriindvajsetih urah se morajo zglasiti vsi vojaški službi podvrženi moški pri svojih polkih,« je nadaljeval po kratkem odmoru občinski sluga Zevnik.

Množica je odprla usta in spet zastrmela.

Kaj tudi ne bi! Včasih so govorili po cele zimske večere o grozni vojski, ki bo izbruhnila na naših mejah, a ko je prišla pomlad in delo, ni bilo ne duha ne sluha o vojski, tako, da so se vašcanje že norčevali, češ: »Pozimi je vojska, ko nam preostaja časa za delo in pameten pogovor.«

A zdaj je prišla sredi najhujšega dela, ko je ni nihče slutil in nihče se je nadejal.

»Vojska, vojska!«, je šlo kakor blisk od ust do ust, in že so se začele zgibati ženskam ustnice v krčevitem joku. Kakor na povelje so tiho zaihtele nekatere tuintam, moškim pa je zatrepetalo srce — — — Kdo bi jokal v takem trenutku, ko ne pomaga nič? — Na to so pomislili fantje in možje in dvignili glave bolj kot ponavadi.

»Kdo se bo vojskoval z našim?«, je vprašal eden izmed mož, ki so še vedno stali v gruči in se razgovarjali.

»Srba bomo udarili, Srba,« se je oglasil župan.

»Jaz sem pa mislil na Laha. Zakaj Srba?«

Vse je pričakovalo županovega odgovora, ki je razumel take stvari.

»Zakaj Srba? Mari niste slišali pred mesecem o strašnem umoru v Sarajevu? Mari niso tam umorili našega vrlega prestolonaslednika z njegovo blago soprogo ničvredni ljudje po naročilu srbske vlade? Mari ne iztezajo ti nevoščljivci leto za letom z večjo pohlepnostjo svojih grabežljivih rok po naših jugoslovanskih deželah? Zato bo udaril naš sivolasni vladar Srba, in mi maščujemo prestolonaslednikovo smrt!«

»Maščujemo jo, prav gotovo jo maščujemo!«, zahrume možje in fantje ter dvigajo koščene pesti.

»Zdrobimo Srba in mu pokažemo, kdo je gospodar na naših tleh!«

»Ne poznajo nas!«

»Samo Kranjci jih zdrobimo, izlahka jih zdrobimo!«

»Brez pušk in bajonetov,« je pristavil nekdo drugi.

»Samo kole nam v roke!« so trdili fantje, zavedajoč se svoje moči.

»Zdrobimo ga, gotovo ga zdrobimo in kruto maščujemo smrt prestolonaslednikovo,« so še enkrat zaorili in zapeli:

Kranjski fantje saj smo mi,
pa po naših žilah teče kri,
oj, za našo domovino,
oj, za našo domovino!

Tako so korakali fantje po vasi, prepeli pesem dvakrat, trikrat in se razšli. Začudeno je gledala vaška deca nenavadni prizor. Po hišah pa je zavladal neki tesen, zagaten mir.

Zevnikov Francelj se je oprijel mamice za predpasnik in jo zaupno vprašal:

»Zakaj pa jokate, mama?«

»Oče bodo morali v vojsko.«

»Saj gredo tudi drugi!«

»Kaj druge ne jokajo?«

»Tudi! Pa zakaj?«

»Pobili jih bodo znabiti v vojski in nikdar jih ne bo več nazaj.«

»Pa naj ostanejo doma,« je rekel Francelj v svoji otroški preprostosti.

»Ne razumeš, malček,« je rekla mama, ga objela in poljubila.

»Prisegli so cesarju zvestobo in zdaj morajo iti.«

»Pa naj gredo! Saj jih bo Bog varoval!«

»Da, Francelj! Samo božja pomoč more obvarovati očeta.« Zaihtela je mati. »Moliva!«

Pokleknila sta z otrokom in molila. Takrat pa je vstopil oče. Postal pri vratih za trenutek, potem pa pokleknil in tudi molil. Pretresel ga je prizor in v pretrganih besedah je odgovarjal. Tako so molili, in vsem je nekako odleglo v srcu.

»Ne žaluj,« je rekel Zevnik po končani molitvi. »Vojskovati se za svojega cesarja, je častno! Z veseljem in zaupanjem grem v boj. Bog nas pa tudi ne bo zapustil, ko gremo vendar za pravično reč. Maščujemo kruto smrt našega prestolonaslednika.«

»A če padeš?,« povzame žena in zajoka iznova.

»V božjih rokah je vse,« dé mož s trepetajočim glasom. »Če padem, padem za domovino, in to je dovolj, da nimam strahu pred smrtjo. Kri in življenje za cesarja! Jok ne pomaga tu nič; le pogum, molitev in zaupanje v Boga. Molita tudi vidva doma za srečno vrnitev. Če pa padem, padem rad, saj gre za domovino in za vero! Junak, ki pade v boju in se je pripravil za večnost, je zveličan; kaj naj potrebuje in poželi še več! Res, marsikdo bo ostal na bojnem polju, dokler ga gospodar vojskinih trum ob sodnem dnevu ne pokliče k vstajenju — a

kaj za to? Naše življenje je itak kratko in le priprava za oni svet. Glavni namen našega življenja je ta, da dosežemo večno zveličanje tam v svetih nebesih. Zavedaj se tega, ljuba žena, ter ne plakaj in ne žaluj. Le molitev, pobožna, srčna, vztrajna molitev nam more tu pomoči.«

Tako je govoril oče Zevnik in potolažil svojo ženo in se začel pripravljati na odhod. Naročil je še to in ono, pripravil najpotrebnejše za pot, pregledal vsak domači kotiček in je bil kmalu pripravljen za odhod.

Zablestel je jasen večer, zadnji večer bivanja pod domačo streho. Razen dece ni nihče zatisnil očesa. Toliko in toliko so si imeli povedati še vsi, pa niso mogli z besedami na dan. Čimbolj se je bližalo jutro, tem tesneje so se oklepale src moreče skrbi. Bogve, kje bodo čez teden, čez štirinajst dni? Mogoče daleč v sovragovi deželi, tam za srbskimi griči — — — Gromelo bo in pokalo, padal bo borec za borcem, jek ranjencev bo odmeval od brega do brega, vmes pa se bo čulo škrtanje železa ob železo, v curkih bo tekla kri, hrup in trušč bo prevladal ozračje — kakor sodnji dan bo — doma pa bodo čakali miru in vrnitve.

Tako so premišljevali stari in mladi. Pod jutro so šli k sveti maši, k spovedi in k svetemu obhajilu. Potolaženi so se vrnili in si podali roke v slovo. — Otroci so zaplakali, ko jih je objel oče in ko so videli, da deró obile solze po licih mater. Dà, težka je ločitev od doma! Marsikakemu možaku se je porosilo oko ob zavesti, da prepusti vso težo gospodarstva in kmetije slabim rokam, sam pa da gre kdovekam. Vsi možje in fantje so posedli na en voz, zamahali so z robci, zavriskali, zapeli, in voznik je pognal. Za kolesa so držale ženske in vlekale nazaj, a zastonj. Voz je drdral, fantje in možje so peli in vriskali, pa dvigall pesti in kričali:

»Osvetimo smrt prestolonaslednikovo!«

*
*
*

Tisti dan je bilo kakor izmrlo v vasi pod Klancem. Nobenemu človeku ni dišalo delo. Vsakdo se je tiščal doma in — molčal. Kakor po pogrebu je bilo širom vasi. Ni je bilo skoro hiše, iz katere ne bi bil odšel vsaj eden, če ne dva. Kakor blisk je bilo prišlo, in pred pretekem štiriindvajsetih ur je ostalo doma le nekaj starih mož, otroci in žene. Zdelo se je, da se ne bo ganil nihče od hiše in da bo zastalo delo na polju, dokler se ne vrnejo gospodarji in fantje domov. Toda: Sila lomi kola. Dela čez glavo, delavcev pa premalo. Ojunačili so se vaščanje in prijeti za delo. Kdor ni zmožel za tri ali štiri, je delal vsaj za dva. In starec, ki je bil dal svetu že slovo in se stisnil za peč ter zibal že desetletje svoje vnuke in vnukinje, je spet začutil v ukrivljenem hrbtu neko moč, pa je prijel za plug in jo še tolkel počasi po brazdah. Otroci, ki so prej skakali brezskrbno in brezdelno po pisanih livadah ter rajali, so zgrabili za delo, ko so videli, da komaj zmaguje napore

in težave mati. In tako je šlo delo od rok, in vsaj polje ni občutilo odsotnosti svojih gospodarjev. Le na obrazih ženâ in starcev se je bralo o sledeh napora in skrbi prečutih noči. Kdo bi mislil med pehanjem in vrvenjem na vojsko in njene posledice ali se pogovarjal o tem. Le ko pride večer, se zberó kje in si pravijo novic. Potem pa pokleknejo pred Novakovo kapelico vsi, staro in mlado, pa molijo za srečen izid vojske in za vrnitev svojcev. Lep je pogled na to klečečo množico, ki zaupno obrača oči na soho Matere božje in moli tako zaupno, tako iz dna srca. Sto usten prosi nebeškega očeta z otroško ljubeznijo, z zaupanjem... Kdo bi se ne potolažil in ne razjokal veselja nad pobožnostjo slovenskega ljudstva? Tako tekó dnevi in vse je že upalo, da se bliža konec. Kar некоč udari v vas novica:

»Rus je udaril!«

»Nemec gre našim na pomoč!«

»Črnogorec, Srb, Rus, Anglež, Francoz in Belgijec so vsi proti našemu in Prusu! Kaj bo?«

»Take vojske še ni bilo! Ves svet je v ognju.«

In zaplakala je vsa vas v bolesi.

A tudi to se je kmalu nekoliko pozabilo, in ljudstvo je trdno upalo na srečen izid vojske. Saj pozna hrabrost in srčnost naših vojakov. Zavedalo se je, da bo z nami božja pomoč, ker gre za pravično, za sveto reč.

Čas je tekel in tekel. Pričela so prihajati prva poročila o hudih, strahovitih bojih in o ranjencih. Tedaj se je zajedla v srce vaščanov zopet moreča skrb za svojce. In začele so krožiti hude laži, ki so si jih izmišljevali zlobni, brezvestni ljudje. Prišla je novica, da je padel ta ali oni, in dan na dan si videl žene, ki so objokanih oči molile in hodile okrog hiš.

Dnevi so tekli in vlaki so začeli voziti ranjence z ruskega bojišča. Tako je odpočival v neki gostilni ranjenec iz sosednje župnije. Bil je le lahko ranjen in je dobil dopust za domov. Sedel je v gostilni pri Škantelu in pripovedoval grozne reči.

»Ravno pri tisti stotnji sem bil kot Zevnik. In dobro sem videl, kako se je zgrudil, zadet od krogle, mrtev na tla.«

»Si pač videl dobro?«

»Dobro! Saj slišite, poleg mene se je zgrudil. Klincu iz Zdenske vasi je pa odtrgalo roko.«

»Bog se jih usmili!«, so zaječale žene in bruhnile v jok.

»Redek bo, ki bo prišel domov,« je trdil nekdo.

Ženske so se zgražale in kmalu je preplavila novica o Zevnikovi smrti vso dolino. Tudi Zevnikovi ženi ni ostala prikrita.

»Kako je pravil?«, je vprašala jokaje svojo sosedo, ki je nesla naročej drv v kuhinjo.

»Padel je, revež! Dobro je videl, ravno poleg njega se je zgrudil; Klincu je pa odtrgalo roko.«

»Ali naj verjamem, ko je ravno te dni toliko in toliko jezikov, ki samo lažejo in vznemirjajo ljudi?«

»Res lažejo, da je grdo! Toda ta vojak, ki je ranjen, je bil pri isti stotnji kot tvoj; ta mora že vedeti in je tudi videl, ko je padel.«
Zevnikova je zaihtela: »Torej je vendarle res?«

»Jaz verjamem,« je nadaljevala sosedu.

Razšli sta se. Zevnikova je pokleknila doma ob posteljo in bridko jokala.

»Zakaj pa jokate, mama?«, jo je vprašal Francelj, ki je ravnokar prišel s polja.

Ni mu odgovorila mati; le objela ga je in negovala:

»O revček, ubožček!«

Čudno se je to zdelo Franceljčku. Pogledal je vprašujočo mater in rekel: »Mama, ali ste čudni danes! Še nikoli mi niste rekli revček. Ali sem res revček?«

»Res, velik revček si, Francelj, velik!«

»Zakaj, mama?«

»Glej, danes smo izvedeli, da je umrl na bojišču naš ata. Nikoli več ga ne bomo videli.«

Bridko je zajokala žena ob teh besedah. In tudi Francelju je bilo hudo, ko je pomislil, da ne bo nikoli več videl svojega očeta. Imel ga je tako rad, ko ga je učil tako lepo in se ga veselil, kadar je bil priden. Tudi otroku so prišle solze v oči. Stisnil se je tesno k materi in zajokal. Ne bi bil jokal, gotovo ne bi bil.

A zdaj je videl v silnem joku plakati mamo in zaplakal je še on. Saj sta se včasih oba skupaj smejala, čemu bi pa zdaj jokala ne?

Tako sta prebila tisti dan Zevnikova in Francelj. Ljudje so pa stresali novice iz rokavov. Tako se je nekdo nalaгал neki ženi, ki je vsako rada verjela, da so odsekali Zevniku glavo in da je potem brez glave potolkel še tri Ruse.

»Koliko?«

»Tri Ruse je potolkel že potem, ko so mu odsekali glavo!«

»Jojmeni! joj! O revček, nikoli več ne bo živ, nikoli več. Toda hud je pa bil, hud! Koliko Rusov je še potolkel, praviš?«

»Tri!«

»Revček, revček!«

In ta novica je šla kot plamen. V sosednji vasi so še pristavili, da je potolkel Zevnik deset Rusov.

Zevnikova je pa jadikovala do večera, in bilo ji je kakor da nima ta svet nobene vrednosti več zanjo. Umaknila bi se, da ni imela Francelja, ki je bil še tako mlad in potreben skrbne matere. Zvečer sta pokleknila pred podobo Matere božje in pobožno molila. Klečala sta celo uro in še vedno je kipela iz njunih src vroča molitev za očeta proti nebu. Vzdržno je klečal Francelj ob svoji mamici in molil za očeta. Kar naenkrat se pa vzdrami iz molitve in reče:

»Mama, oče pa živé! Vprašal sem v mislih Marijo, pa mi je od-
kimala na sliki, da niso mrtvi. Mama, oče niso mrtvi!«

»Moli, Francelj, moli! Tebi se je sanjalo. Med molitvijo si bil malo
zadremal.«

»Ne, mama! Videl sem, dobro sem videl!«

»Zmotil si se, Francelj, moli rajši!«

»Ne, nisem se!«

Zevnikova mati je postala nemirna. Kaj, ko bi bilo res? Že dosti-
krat se je slišalo, da je prošnja in molitev nedolžnih otrok bila uslišana
stoinstokrat. Ali ni mogoče tudi tu tako?

»Pa si videl prav, Francelj?«

»Mama, še nikoli se nisem zlagal. Samo takrat, ko sem bil potem
tako tepen.«

»Torej pa še trenutek pomoliva za srečno vrnitev očetovo.«

In molila sta pomirjena in utolažena.

Drugega dne pa je dobila Zevnikova sledeče pismo:

Draža žena!

V boju sem bil lahko ranjen; peljem se zdaj v Ljubljano,
odtam pa pridem domov. Upam, da se doma popolnoma pozdravim
in potem znabiti zopet odidem nad sovraga.

Pozdravljam tebe in Francelja

Tvoj mož.

Kdo naj popiše veselje, ki je zavladalo ob tej vesti v Zevnikovi
hiši? Trikrat je prebrala Zevnikova mati pismo in še ni verjela očem.

»Marija je res pomagala,« je rekel Francelj.

»Da, Marija in tvoja nedolžna molitev.«

Čez nekaj dni se je potem res pripeljal Zevnik domov. Prestreljena
mu je bila v rami leva roka. Hitro se je zdravil. Objel je ženo mož in
oče otroka in se razjokal veselja.

»Ali je bilo hudo?«, so ga izpraševali vaščanje.

»Nič hudega! Krogle in šrapneli res padajo kakor toča; a Rus se
boji naših bajonetov in beži, kar ga nesó noge.«

Tako in podobno je pripovedoval na vprašanja in se dobro zdravil.

Pred kapelico so molili potem otroci posebe. Saj molitev ne-
dolžnih otrok je uslišana najpogosteje. Z zaupanjem zró zdaj vaščanje
v bodočnost, lažem ne verjamejo več in hite pospravljati poljske pridelke,
da s pridnosjo nadomestijo bojujoče se moške.

Vid Vidov.

Konji.

Basen.

Pred gostilnico sta na dežju stala mlad in star konj. Vprežena sta bila v težak, z drvi obložen voz. Voznik, ki ga je bil ujel dež še na cesti, je podil, da bi ne bil moker. Konja sta tekla na vse pretege. Zdaj pa je počival voznik že lepo pod streho v gostilnici, je jedel in pil, konja pa pustil ob mrvici sena na dežju.

»Ali je to življenje!« je potožil mladi konj staremu in je nestrpno kopal s kopitom. »Najprej teci s takimle tovorom — toliko da ne padeš, potem pa stoj tukaj ves potan na vetru in na dežju. Pa še nič krme!«

Stari konj je povešal glavo, dremal in molčal. V tem pa pridrdra mimo grajska kočija. V njo sta bila vprežena belca. Živa, iskra, izpočita sta brzela kakor strela.

»Ta dva sta pa iz drugih časov,« je zlovoljno pomajal z glavo mladi konj. »Iz hleva gresta za kratek čas in kočija jima je za igračo. Samo toliko, da jima kri v žilah ne zastane.«

Stari je pa gledal malomarno. Po kočiji se še ozrl ni. In zopet je bilo vse tiho in zopet je stari zadremal.

Kmalu na to so pa zaškripala kolesa, in h gostilnici se je prizibal voz, pokrit s plahto. Izpod plahte je pa gledal komedijantski boben. Ob ojesu se je majala kobila, zdelana, sama kost in koža, na eno oko slepa. Voz se je ustavil. Izpod plahte se je izkubacala kopica umazanih otrok — sama revščina. A za otroki je zlezel oguljen mož, s petelinjim peresom za klobukom. Izpregel je konja, mu privezal nogo k vratu, da se še zravhati ni mogel, ga brezčutno švrknil, pa rekel: »Alo, mrha, pa se napasi kje ob cesti!«

Kljusa jo poskočila od bolečine. Pa le za hip. Stala je potem, kakor bi premišljala. Žalostno je gledala za trdim človekom, ki je šel z otroki vred v krčmo, kakor bi šel domov.

»Tega poglej!« se je obrnil stari konj k mlademu. »Na takele glej, ki se jim še slabije godi kakor tebi, pa se boš kmalu odvadil tožiti svoje gorje!«

Jan Fr. Hruška — Jožef Gruden.

Nič več nikarte!

Nič več, nič več, dedek stari,
praviti nikarte,
kaj Napoleon sloveči
bil je Bonaparte. — — —

Tudi moje misli nekdanj
kvišku so kipele,
bil sem srečen, kot Evrope
da vladar sem cele.

Ponos, upe vse uničil
čas mi je strupeni,
čolnič moj otoku bliža
Sveti se Heleni.

Fr.

Deklamovanke.

8. Kaj pomeni sen ?

»Mama zlata, mama moja,
razložite sen mi ta;
Sanjala sem, da kraljična
sem zakleta jaz bilâ.

V gradu širnem, v gradu temnem
spala sto sem dolgih let;
ni mi ptička pela drobna,
rosni ni cvetel mi cvet.

A čez sto let spet odprla
sem začudeno oči —
kje je grad visoki, temni ?
A gradu več bilo ni.

Širna, pisana poljana
pred menoj ležala je ...
»Dobro jutro, tetka Marta«,
roža se smejala je.

Mama zlata, mama moja,
kaj pomeni sen pač ta ?
Hm, gotovo bom kraljična,
cesarična — kajneda ?

Mama zlata, mama ljuba
tiho se samo smehlja —
ej, teh rožnih sanj še mati
razložiti ji ne zna.

Jož. Vandot.

9. Mali ptičar.

»Le čakaj, ptiček, zdaj si moj,
ker vjel sem te v nastavo;
na oknu, v kletki, zdaj doma
mi delal boš zabavo.«

— »Povej mi, deček ljubi moj,
kaj vendar sem ti storil,
da vrata ječe za menoj
brezsrčno boš zatvoril?« —

»Gospod sem jaz, a hlapec ti:
žival je vedno bila
ljudem pokorna — tudi ti
se boš mi pokorila.«

— »Ne vem, o deček, če tako
se vedno je godilo!« —
»Le molči, da ne spečem te
še danes za kosilo!«

Drvel je deček brz domov,
a padel je pred vrati;
odletel ptič, še preden fant
se mogel je pobrati.

Hoffmann von Fallersleben — Fr. Ločniškar.

Listje in cvetje.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Cim starejše je drevo, tembolj se pri-
pogibajo veje. (*Star človek hodi čimdalje bolj
sključeno*).

Staro drevo se težko izruje.

Stara drevesa ne trpe, da bi jim mlada
delala senco.

Drevo ni izgubljeno, če se mu tudi kaka
veja posuši.

Zavoljo enega drevesa se ni treba od-
povedati gozdu. — Zavoljo enega drevesa
se ne sme ves gozd pokončati.

Na visokih drevesih se najlaže spozna,
od katere strani veter piha.

Tudi z velikim drevesom se veter igra.

V visoka drevesa se zaganja veliko ve-
trov. — V visoka drevesa rado treska. (*Vr-*

soki dostojanstveniki imajo veliko skrbi in so večkrat v nevarnosti.)

Visoka drevesa imajo dolgo senco. — Velika drevesa dajejo velika bruna. — Močna drevesa dajejo močne stebre.

Čim večje je drevo, tem hujši padec.

Čim višje steza drevo svoje veje, tembolj ga veter pretresa.

Nobeno drevo ni tako močno, da bi ga sekira ne premagala.

Krivenčasto drevo obrodi šestokrat več sadja, nego ravno. (*Zunanost nas večinoma goljufa.*)

Ko leži drevo, vsakdo pobira veje.

Drevo, ki mu Bog zaliva, se ne posuši.

Na trdno drevo se je dobro nasloniti.

Na drevesu ni nobenega lista, ki bi ne imel svoje koristi.

Nobeno drevo ni vseč onemu, ki ima na njem obešen biti.

Je že preskrbljeno, da drevesa ne rasto do nebes.

Druga drevesa, drugi gozdarji.

Bolje je, da se držiš drevesa nego veje.

Slabo drevo je treba prej poznati, pottlej sežgati.

Marsikatero drevo lepo cvete, pa ne prinese sadu. (*O takih, ki dobro začno, pa ne vztrajajo.*)

Če pogori gozd, pogori po svojih drevesih. (*Če narod gineva, je svojega pogina sam kriv.*)

Mnogi izgubi drevo življenja radi drevesa spoznanja.

Posestnik drevesa dobi večkrat najmanj jabolk.

Če drevo prezgodaj cvete, pozebe sad.

Ko se drevo nagiba, ga hiti podpirati, da ne pade. (*Mala pomoč o pravem času za brani lahko veliko nesrečo.*)

Ko drevo najlepše cvete, ga podere vihar.

Kdor vidi, da njegovo drevo cvete, naj nikar ne bo prevzet. (*Stotero nezgod mu še lahko ukonča cvetje in sad. Isto velja o naših načrtih in podjetjih.*)

Reki: Na drevesih hoče loviti ribe.

Ta ni jedel od drevesa spoznanja. (*O slaboumnem človeku.*)

Drevo posekati, da se sadje obere.

Gre skoz les, ne vidi dreves. (*Prezira poglavitne reči; ne opazi najvidnejših predmetov.*)

Kratkočasnici.

Iz višje šole (pozimi). Gospica: »Oh, gospod profesor, kaj bi pač pripovedoval ta hrast, ko bi znal govoriti?« — Profesor: »Rekel bi: Oprostite, gospica, jaz nisem hrast, ampak lipa.«

Iz šole: Učitelj: »Kakšno prednost so imeli stari Grki, ki je mi zdaj nimamo?« — Učenec: »Grškega se jim ni bilo treba učiti.«

Resnice in bodice.

Trosi Maksimov.

16.

Preklinja in krade
se največ iz navade.

17.

Če iščeš prijatelja v sreči,
prav lahko povsod ga dobiš;
a pojdi iskat ga v nesreči —
takrat pa že večji je križ.

18.

Kar bedaki govoré,
naj ti do srca ne gre.

Rešitev naloge v šte. 9.

1. 2. 3.

k	u	r	a	z	i	m	a	a	m	e	n
u	r	a	r	i	m	a	m	m	e	n	e
r	a	r	u	m	a	m	i	e	n	e	m
a	r	u	k	a	m	i	z	n	e	m	a

i. t. d.

Prav so rešili: Anica Horvatova, slikarjeva hčerka v Ljutomeru; Mulec Alojz, učenec III. razreda v Hočah; Šeško Ivan, Brdo pri Planini na Štajerskem.

Odgovor na šaljivo vprašanje v šte. 9.

Ako izpremeni črko **n** v **l** (**Kranjica** — **kraljica**.)

Prav so odgovorili: Jenko Gabriela, učenka v Ljubljani; Bischof Mimica, Rudica in Hedica v Ljubljani; Wretzl Krista v Studenih pri Poljčanah; Šeško Ivan, Brdo pri Planini na Štajerskem; Rubinsak Ljudmila, učenka IV. razr. pri Sv. Petru pri Radgoni; Mulec Alojz, učenec III. razr., Hoče; Kovač Stanislav, učenec III. razr. v Skalah pri Velenju.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s priložo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripraviški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.